

TRANG THÔNG TIN LUẬN ÁN TIẾN SỸ

Tên đề tài: *Ẩn dụ ý niệm và hoán dụ ý niệm về người phụ nữ trong văn học Trung đại Việt Nam.*

Ngành: Ngôn ngữ học

Họ và tên NCS: NGUYỄN THỊ VĂN ANH

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Bùi Trọng Ngoãn

Cơ sở đào tạo: Trường Đại học Sư phạm – Đại học Đà Nẵng

Tóm tắt: Với khối ngữ liệu được khảo sát từ 71 tác phẩm văn học Trung đại Việt Nam giai đoạn thế kỉ XVIII – nửa đầu thế kỉ XIX, thông qua 444 dụ dẫn, 1180 lượt xuất hiện từ 1002 biểu thức ẩn dụ; 285 dụ dẫn, 677 lượt xuất hiện từ 603 biểu thức hoán dụ, chúng tôi xác lập được 8 mô hình ẩn dụ ý niệm và 8 mô hình hoán dụ ý niệm về người phụ nữ. Luận án phân miền nguồn thành 2 loại lớn theo quan niệm “THIÊN – ĐỊA – NHÂN” của triết học cổ đại phương Đông: *thực thể tự nhiên* và *thực thể nhân tạo* với 4 nhóm nhỏ: (1) Miền nguồn là thực thể tự nhiên thuộc THIÊN (*hiện tượng tự nhiên, nhân vật siêu nhiên*); (2) miền nguồn là thực thể tự nhiên thuộc ĐỊA (*động vật, thực vật, vật thể tự nhiên*); (3) miền nguồn là thực thể tự nhiên thuộc NHÂN (*bộ phận cơ thể người, màu sắc của bộ phận cơ thể*); (4) Miền nguồn là thực thể nhân tạo thuộc NHÂN (*nhạc cụ, màu sắc của trang phục và kiến trúc nhà ở, trang phục, kiến trúc nhà ở, bộ phận kiến trúc, vật dụng hàng ngày*). Với miền đích NGƯỜI PHỤ NỮ, luận án xác định được 4 tiểu loại miền đích: *vai trò người phụ nữ, kiểu người phụ nữ, nhan sắc người phụ nữ, nơi ở người phụ nữ*. Mối quan hệ giữa miền nguồn và miền đích của ẩn dụ ý niệm và hoán dụ ý niệm về người phụ nữ trong văn học Trung đại Việt Nam giai đoạn thế kỉ XVIII – nửa đầu thế kỉ XIX được hình thành dựa trên 4 động cơ: (i) Người phụ nữ thuộc phần âm của vũ trụ; (ii) người phụ nữ thuộc âm phần âm của vũ trụ – *trong âm có dương*; (iii) bị ảnh hưởng bởi quan niệm “tu thành tiên” của Đạo giáo; (iv) bị ảnh hưởng bởi quan niệm “nữ chủ nội, nam chủ ngoại” của Nho giáo. Qua 6 mối quan hệ tương đồng giữa miền nguồn – miền đích của các ẩn dụ ý niệm về người phụ nữ trong văn học Trung đại Việt Nam giai đoạn thế kỉ XVIII – nửa đầu thế kỉ XIX cho thấy bị ảnh hưởng sâu sắc tư tưởng của Đạo giáo của người Việt, cho dù là nói về nhan sắc hay vai trò người phụ nữ, kiểu người phụ nữ, nơi ở của người phụ nữ đều được chuyển di từ thế giới tự nhiên trong đời thực và cả thế giới tự nhiên trong xứ sở thần tiên. Qua 8 mối quan hệ tương cận giữa miền nguồn – miền đích của các hoán dụ ý niệm về người phụ nữ trong văn học Trung đại Việt Nam giai đoạn thế kỉ XVIII – nửa đầu thế kỉ XIX lại cho thấy bị ảnh hưởng sâu sắc tư tưởng của Nho giáo của người Việt, đề cao vai trò “nội tướng” của NPN. Họ coi người mẹ, người vợ là người giữ tổ ấm gia đình, là người nuôi dạy con cái, là người nội trợ và là người giúp chồng trong sự nghiệp.

Từ những kết quả trên cho thấy luận án có những đóng góp mới về mặt lí luận như: (1) Xây dựng được mô hình tri nhận của các tác giả văn học Việt Nam thời kì Trung đại; (2) Góp thêm một cách thức nhận diện về tư duy nghệ thuật của các nhà văn nhà thơ văn học Trung đại giai đoạn thế kỉ XVIII – nửa đầu thế kỉ XIX; (3) Nêu bật mối quan hệ ngôn ngữ văn học và văn hóa thông qua một hiện tượng văn học cụ thể. Luận án có những đóng góp mới về mặt thực tiễn như: (1) Khẳng định tính thuyết phục của lí thuyết ngôn ngữ học tri nhận; (2) Khẳng định giá trị của cách thức tư duy và giá trị văn hóa của ngôn ngữ văn học Trung đại Việt Nam giai đoạn XVIII – nửa đầu thế kỉ XIX; (3) Luận án này là công trình đầu tiên nghiên cứu một cách có hệ thống về đề tài người phụ nữ trong văn học Trung đại Việt Nam dưới góc nhìn ngôn ngữ học Tri nhận. Qua đó, người viết chỉ ra thông qua ngôn ngữ có thể thấy rõ cách thức tư duy của các tác giả văn học Trung đại về người phụ nữ trong giai đoạn cuối của xã hội phong kiến.

Luận án góp phần phục vụ công tác nghiên cứu, giảng dạy và học tập ngôn ngữ học nói chung và ngôn ngữ học tri nhận nói riêng trong nhà trường. Từ đề tài nghiên cứu này, chúng tôi không chỉ tiếp tục nghiên cứu hình tượng người phụ nữ, mà còn nghiên cứu hình tượng nam giới, thiên nhiên, cảnh quan, thời gian, không gian... trong văn học Trung đại Việt Nam.

Từ khóa: Người phụ nữ, Ấn dụ ý niệm, Hoán dụ ý niệm, Dấu ấn văn hóa, Văn học Trung đại Việt Nam.